

יד ושם

המשרד לאזרחים ותיקים

"לדורות"

סיפוריהם של ניצולי השואה החיים בישראל שאלון לרישום קורות ניצולת השואה

אוסף סיפוריהם של ניצולי השואה הוא אחד המרכיבים החשובים ביותר בשימור הזיכרון ובהנחלתו לדורות הבאים. לכן, המידע על קורותיהם של הניצולים חיוני מאוד לחוקרים ולבני הדורות הבאים. בעזרת מידע זה אפשר יהיה להכיר את הסיפורים הפרטיים המרכיבים את התמונה הרחבה של תקופת השואה. לסיפור האישי שלכם יש חשיבות לאומית, מחקרית וחינוכית. אוסף הסיפורים יעלה לאתר אינטרנט מיוחד שכתובתו www.ledorot.gov.il

שם משפחה ושם פרטי כיום

שם פרטי: ציפורה	שם משפחה: פלא
--------------------	------------------

פרטים אישיים לפני השואה ובתקופתה במידה והשאלה אינה נוגעת אלייך, אין צורך לענות עליה

בלועזית SHAPHSHEVITZ		שם משפחה איתו נולדתי: שפשיץ	
שנת לידה: 1929	מין: נקבה	בלועזית FELA	שם פרטי איתו נולדתי: פלה
ארץ לידה: פולין		בלועזית Lodge	עיר לידה: לודז'
שם פרטי ושם נעורים של האם: באום שרה		שם פרטי ושם משפחה של האב: שפשיץ לייב	
ארץ המגורים: פולין		בלועזית Lodge	מקום מגורים קבוע לפני המלחמה: לודג'
חבר בארגון או בתנועה: (בית"ר, השומר הצעיר, בני עקיבא)		מקצוע לפני המלחמה: (תלמיד, סנדלר, מורה)	השכלה/תואר אקדמי לפני המלחמה: (יסודי, תיכון, אוניברסיטה, ישיבה)
מקומות מגורים בתקופת המלחמה: (שם העיר או האזור ושם הארץ) לודז', דרום פולין, גרמניה, פראג			
בלועזית Lodge Ghetto		במידה והיית בגטו, ציין את שמו: גטו לודג'	
בלועזית Theresienstadt ,Auschwitz		במידה והיית במחנה עבודה או מחנה ריכוז, ציין את שמו : אוושיץ, טרזינשטט	
תאריך השחרור: 08.05.1945		המקום בו נודע לך כי הנך אדם חופשי: טרזיינשטט, צ'כיה	
ציין מקום אליו חזרת לאחר השחרור לודג'		במידה והיית במחנה עקורים ציין את שמו (מחנות פליטים שהוקמו לאחר המלחמה בעיקר באוסטריה, גרמניה ואיטליה)	
שנת עליה: 1946-47		במידה והיית במחנות מעצר בקפריסין, ציין מתי עד מתי: הייתה במחנה לא ציינה איזה בערך ב1946-47	

אנא ספרי/ על קורותיך לפני המלחמה

(ציוני דרך: הבית בו גדלת, בית הספר, חברי ילדותך; במה עסקו הוריך, המשפחה המורחבת, חגים ומאכלים):

נא לכתוב בגוף ראשון

שמי ציפורה ונולדתי בלודג' שבפולין, למדתי בבית ספר מעורב, אבי היה רופא ב"קסא הורה" שמקביל לקופות החולים של היום. בילדותי אימי לא עבדה, היא הייתה אישה פשוטה, אבא, שהיה ממשפחה עשירה, בעלים של חנות עורות, הכיר אותה והתאהב בה למרות התנגדות משפחתו, אפילו נתן לה בחשאי כסף כדי שיהיה לאימא מה להביא כנדוניה למשפחה. אבי נפטר זמן קצר לפני המלחמה מניתוח קל שהסתבך, היו לי שלוש אחיות, אחותי הבכורה רגינה ושתי אחיותי הקטנות, גניה ומלכה. היינו משפחה יפה, התאספנו בשבתות, היינו הולכים לבית הכנסת, אבא היה מניח תפילין כל בוקר, כ"כ אהבתי את המפגשים הללו אצל סבא וסבתא, הוריי של אבי, היינו כל-כך קרובים, היו המון דודים ודודות ובעיקר שפע, הרבה שפע. הוריו של אבי תמיד אמרו שאני דומה לו, ואבי היה המלאך שלהם וכך הם גם התייחסו אליי. מתקופת בית הספר אני לא זוכרת הרבה, למדתי סך הכול שלוש שנים, ב-1939 שכבר היה אסור ליהודים ללמוד, הייתי בת 10, ואת תקופת הלימודים החלו אז בגיל 7, אהבתי ללמוד, ואהבתי לקרוא המון ספרים אבל בגיל 11 התחלתי לעבוד.

נא ספרי/ על קורותיך בזמן המלחמה

(גירוש, גטאות, מחנות וצעדות מוות, במסתור או בזהות בדויה ושם בדוי, פעילות ותפקידים במחתרת, השתתפות בבריחה או בהתנגדות, האנשים שהיו בסביבתך בגטו או במסתור, במי נעזרת או אולי למי עזרת):

התחילו לחשושים על כך שהולכת להיות מלחמה, אבל כל המבוגרים היו סקפטיים ואמרו שכבר הייתה מלחמה אחת ב-1914 והיא נגמרה ואין טעם לעזוב את הכול כי הכול בר חלוף. איש מהמכרים שלנו לא עזב ולכן נשארנו גם אנחנו, לא שיערנו שתהיה כזו טרגדיה. כשהתחילה המלחמה, התחילו לגרש את היהודים ממקומות המגורים היפים וגויים תפסו את מקומנו, גירשו אותנו ולא אפשרו לנו לקחת דבר. לכל המפונים הקציבו שטח קטן באזור לא נעים של העיר, כל משפחה קיבלה חדר כך שבדירה אחת גרו כמה משפחות, בית השימוש היה מחוץ לדירה, אני מכלל זוכרת שהייתה מקלחת, הצפיפות הייתה נוראית ולא הייתה היגיינה, אימי, אני ושלוש אחיותי, בגטו לודג'.

כל בוקר התעוררנו והלכנו לעבוד, שמונה שעות עבודה ביום, בצהריים מקבלים מעט מרק וחותיכת לחם, היינו עייפים ואומללים, הגרמנים הרגו אנשים ברחובות, הקורבנות הראשונים הדתיים שהיה קל לזהות אותם, גופות נערמו ברחובות, מהגטו יכולת לראות בית חולים שמהחלונות היו זורקים חולים שלא היה להם מקום ואו לא רצו לטפל בהם. ואנחנו, כל בוקר, צריכים להמשיך ולהתעורר וללכת לעבודה. עבדתי בבית חרושת לקש, הייתי קולעת צמות מקשר ומהם היו מייצרים מזרנים ונעלים לשימוש ולמסחר עבור הגרמנים. בבית חורשת עבדתי מ-1940 עד 1944, רוב היהודים בגטו כבר חוסלו, כל יום נרצחו אנשים, נשלחו למחנות ריכוז, אחרים מתו ממחלות ומרעב, כל המדרכות היו מלאות בגויות. בגטו לודג' היה רחוב ראשי שהיה בשימוש הגויים, אסור היה ליהודים לעבור או לחצות את הכביש שם ולכן הגרמנים בנו גשר מעבר מעל הכביש, מעבר לכביש גרה המשפחה שלי, אחיותי של אבא, דודה שלי ילדה זמן קצר לפני המלחמה, היו לה קשיים להרות והיא ילדה תינוק זכר. יום אחד אחרי העבודה רציתי ללכת לבקר את המשפחה למרות שהשעה הייתה אחרי 17:00, שעת העוצר, יצאתי. תמיד הייתי ילדה סקרנית, הלכתי על הגשר מרחוק וראיתי את דודתי יושבת על מדרגות ביתה ומנדנדת את בנה, ראיתי איך ניגשים אליה שני חיילים וקורעים את התינוק מידיה ומטיחים אותו ברצפה.... דודה שלי צרחה ואני מרחוק צרחתי, החיילים הבחינו בי והחלו לירות לעברי, כדור אחד פגע לי ברגל, החיילים היו קלים על ההדק, היו יורים על כולם ומהכול, אם מישוהו צחק- ירייה, מישוהו הולך- ירייה. את דודתי לא ראיתי מאז, כנראה שאבדה עליה דעתה ואני... עם התמונה הזו עד היום, הולכת לישון איתה וקמה איתה, ואם יש נשמה שעולה למעלה, גם שם אמשיך לראות את התמונה הזו ולחשוב על מה שקרה. אני לא יודעת איך התאוששתי מהירייה, אנשים היו שואלים: "איפה היה אלוהים?" אף על פי שנשארתי לבד אחרי המלחמה, כנראה שהיו ניסים אחרת אני לא יודעת להסביר איך למחרת קמתי בבוקר והצלחתי ללכת לעבודה עם רגע פגועה בלי שישימו לב.

ב-1942, הגרמנים החליטו על עוצר, כל המשפחות נצטוו לצאת מהבתים בגטו ולעמוד לספירה בחוץ, שורות של משפחות מסודרות לפי כגובה. אני ירדתי עם אימא והאחיות, עמדנו בשורה, האחיות הקטנות שלי היו יפות וניגש חייל גרמני ולקח אותן ישר לרכב מסע. לא ידענו שהורגים יהודים, אולי הגדולים ידעו, שהורגים ורוצחים ויש תאי גזים ומחנות השמדה, אני ואימא לא ידענו, את שתי אחיותי הקטנות לקחו לשם. אחותי גניה, הגדולה מהשתיים כנראה קפצה מהרכב והצליחה לחזור, את מלכה אחותי הצעירה יותר לא ראינו מאז. אימא שלי עבדה בזמן שהיינו בגטו ב- "שמטה רסורט", בית חרושת לבגדים. לא היו חנויות בגדים, הגרמנים לקחו את הבגדים של האנשים ושלחו חזרה לגטו, יום אחד במהלך מיון הבגדים אימא ראתה שמלה לבנה סרוגה, אותה שמלה שהיא סרגה למלכה, אותה שמלה לבשה כשהעלו אותה לרכב המסע ורק אז אימא הבינה לאן לקוחים את האנשים. אימא באותו יום חזרה בוכה ונסערת ובידה השמלה, לא אמרה דבר רק מלמלה "איפה מנייה (מלכה) שלי, איפה מנייה שלי?" ומאז ועד שעזבנו את הגטו אימא ישנה עם השמלה בלילות. הזמן עבר, המשכנו לעבוד בכל בוקר, בתחילה היו 200 אלף יהודים בגטו ולקראת הסוף, לפני ששלחו אותנו לאושוויץ, נותרו עשרת אלפים, אחותי הקטנה גניה

חלתה בטיפוס ובגטו לא היו מרפאות אך היו הרבה רופאים יהודים שהיו להם זריקות, היה רופא אחד שהסכים לתת זריקות לגנייה תמורת אוכל ושילמנו לו בלחם שקיבלנו. עד היום יש לי כעס על הלחם, שהוא היה שווה כל כך הרבה. כשהגרמנים החליטו על הפינוי הגטו, כולנו היינו צריכים להתפנות מהדירות, אנחנו לא יצאנו, נכנס לדירה שלנו חייל גרמני וציווה עלינו לצאת, אימא שלי התחננה בפניו שייתן לנו להישאר כי אחותי חולה והוא השיב בגרמנית: "אם אתן לא יוצאות אני הורג את כולכן", את גנייה הוא זרק על הרצפה וירה בה אל מול עינינו, יצאנו ונשארנו רק אימא, אני ורגינה. הובילו אותנו לרכבת, כל יוצאי הגטו עם הפקלך שלהם, רק לנו לא נתנו לקחת את שלנו כי התעכבנו מלצאת, אמרו לנו שנוסעים למקום טוב, שם היהודים יוכלו לחיות בשקט, לפגוש את המשפחות. ברכבות הייתה צפיפות איומה, ללא אוכל, ללא מים ובלי אוויר. היו אלו רכבות משא לבהמות וככה הרגשנו- בהמות- אחד על השני, כל אחד עושה את צרכיו למול כולם, אנשים מקיאים, מחלות מתרוצצות, אנשים מתים, הלום ושוב נסענו ברכבת כי טרם התפנה מקום ביעדנו- אושוויץ. את הציוד השאירו מאחור בקרונות שאכלסנו אותו והגענו לאושוויץ. פתחו את שערי אושוויץ- ואני בתור ילדה לא הבנתי היכן אני, ישר החלו נביחות עזות של כלבים ענקיים, חיילי SS מתנפלים עלינו עם מקלות, סרחון של מוות באוויר, צעקו עלינו לעמוד בשורה, קרעו את כל הילדים הקטנים מאימהות, הפרידו מייד בין הגברים לנשים והתחילו בסלקציה. "ימין- לתאי הגזים, שמאל- לחיים".

ביד המקרה אימא, אני ורגינה נשלחנו כולנו לשמאל כנראה שלא ידעו שאנחנו משפחה אחרת היו מפרידים בינינו, הובילו אותנו בדרך ארוכה, בכפור של פולין. ביקשו מכולנו להתפשט, צעירים, מבוגרים, דתיים, תתארו מה הייתה ההרגשה שלי לראות את אימא שלי במצב כזה, את כל התכשיטים הסרנו וריכזנו במקום ומי שסירב, תלשו ממנו בכוח. הוציאו שיניי זהב מפיות אנשים, גילחו לנו את השיער בכל הגוף. חילקו לנו בגדים; מי שהיה נמוך קיבל בגדים ארוכים ומי שהיה גבוה קיבל בגדים קצרים.

אני קיבלתי שמלה אחת, לא בגדים תחתונים, ללא גרביים ורק קבקי עץ. אחרי מגורים של 5 שנים בגטו לודג', התחילה טרגדיה נוספת אבל באושוויץ, הכינו אותנו לביתן עץ ארוך עם דרגשים, בכל דרגש ישנו שלושה אנשים. אני אימא וגרינה ישנו יחד, אסור היה לנו לגלות שאנחנו משפחה. הוציאו אותנו באמצע הלילה והעמידו אותנו בחוץ, בשלג על הברכיים, כמעט ולא לבושים, עמדנו שעות ככה, נשות הSS היו הולכות מסביבנו עם הכלבים והמקלות, שעות לא קיבלנו אוכל, קצת מים ולפעמים מרק. ביום היינו מנקים את הצרף, את השירותים וכל לילה- על הברכיים, רצו שנמות שלא יצטרכו עלינו גז.

כל יום המשכיה הסלקציה- ימין ושמאל, כשרגינה חלתה ולגרמנים נודע, לקחו אותה, עוד לא ידעתי אז שורפים אנשים. לנו כבר לא עשו מספר, היה מבול של אנשים והם כבר רצו לחסל את כולם, כל הלילה הוציאו אותנו וספרו, אם מישהו היה חסר היו מענישים אותנו, ערב אחד שחשבנו שאחותי תחזור ולא רצינו שישלחו אותנו למקום אחר בלעדיה, אני ואימא התחבאנו, היא לא חזרה, כשראינו ארובה גדולה שיצא ממנה עשן וריח נוראי אז הגעתי להבנה שורפים אנשים, שלושה חודשים היינו באושוויץ. בסלקציה האחרונה שלחו את אימא לימין ואותי לשמאל, ישר רצתי אחריה, "אימא אני רוצה ללכת איתך", ואימא מתעקשת "תלכי לשם, תלכי לשם, שם תישארי בחיים", אני לא הסכמתי ואחזתי בה חזק, היא צבטה אותי ודרשה "לשם!", אחד החיילים תפס אותי ולקח אותי למקום ה"טוב" ישר לרכבת. כל הזמן בכיתי ברכבת, בקושי בת 14, כל האנשים כבר איבדו את אימא שלהם ואני איבדתי אותה רק עכשיו, על הרכבת היה איש מבוגר, גרמני, הוא ניגש אליי ונתן לי סוכרייה ואמר לי: "אל תבכי, את הולכת לחיות". הרכבת הפעם הייתה לבני אדם והובילה אותנו לגרמניה. בהגיענו נכנסנו למבנה, היו שם אולי 300 אנשים, היה צפוף אבל לא כמו בגטו או באושוויץ, הגענו למפעל מכונות של פולקסווגן שהסבו אותו להיות מפעל נשק. במפעל היו שבויי מלחמה איטלקיים שלימדו אותנו איך לעבוד על המכונות ולהכין לגרמנים נשק. האיטלקים התייחסו אלינו יפה, אומנם היו שבויי מלחמה אבל התנאים שלהם היו טובים משלנו, הם קיבלו אוכל וחבילות מקרובהם והמגורים שלהם היו מרווחים, חלקנו עימם קיר משותף במגורים והם חוררו בו חור שדרכו היו מעבירים לנו אוכל. בעמדת העבודה לי הייתה מגירה וכל בוקר הייתי מוצאת הפתעה מהאיטלקים, פעם מברשת שיניים ומשחה, פעם אחרת סנדוויץ", פחד לא היה להם מהגרמנים, הם היו מדברים בגרמנית ואומרים להם "אחרי המלחמה נהרוג את כל הגרמנים". עבדנו קשה במפעל ועדיין היו מחלות באוויר, הגרמנים לא נתנו לנו אוכל ותמיד חיפשנו קליפות תפוחי אדמה למאכל. כעבור כמה חודשים שוב העבירו אותנו, העלו אותנו על אוטו מסע פתוח ומסביבנו הגרמנים שנסעו ברכב סגור, כך שאם היה יורד גשם או שלג היינו נרטבים לגמרי. רצו להיפטר מאיתנו אבל כל המחנות היו מלאים, הרוסים כבר הפציצו את גרמניה באותה שלב, בכל פעם שהייתה התראה הגרמנים היו תופסים מחסה ואנחנו נשארנו ברכב פתוח, לידנו נפלו פצצות ובמזל אף אחת לא פגעה בנו, לבסוף הגענו לטרייזנשטט בצ'כוסלובקיה. במחנה המגפות היו בשיאן, כל הכביש גופות, אנשים מתו כמו זבובים. גם במחנה קיבלתי דרגש ובמחנה הזה, ראיתי ממש את התנור הגדול ששם שרפו את האנשים, בקרבת מקום הייתה כנסייה ואדם מיוחס מהכנסייה ידע שהולכים להרוג את כולנו אם לא ישחררו אותנו בקרוב. הוא היה מקושר לדרגה בכירה בצבא הרוסי וכעבור זמן קצר הגיעו הרוסים ושחררו את כולנו.

אנא ספרי על קורותיך מתום המלחמה ועד עלייתך לארץ
(השחרור וחזרתך הביתה, חיך אחרי המלחמה, העפלה/ עליה):

אז ב-8 במאי, בשנת 1945 השתחררתי.

אמרו לנו שהמלחמה נגמרה אבל אנחנו היינו כבר מתים בפנים ומסביב מגיפות וכולנו חסרי כל, לא האמנו שהמלחמה נגמרה, סירבנו לצאת מהמחנה עד שראינו שורות של גרמנים צועדים כנועים עם ידיים על הראש, הולכים שבויים. זאת הייתה נקמה

לראותם צועדים ככה מושפלים, כוחות אמריקאים נכנסו למחנה, הלבישו אותנו ונתנו לנו לאכול. יכולנו לבחור לאן ללכת, מספר ארצות הסכימו לקבל אותנו; הולנד, ארה"ב, אנגליה, אני לא רציתי לעזוב, רציתי ללכת לפולין, ללודג', חשבתי שאולי אימי בחיים או אחותי הגדולה רגינה. את הבית בלודג' עזבנו לפני כמה שנים אבל את הבית בגטו עזבתי לפני כ שמונה חודשים וחשבתי שאולי אוכל לחזור לשם. לא יכולתי להתחיל להסתובב ברכבות עם שמלה מלוכלכת ללא בגדים תחתונים לכן נכנסתי לכפר גרמני וביקשתי בגדים. גרמנייה אחת לקחה אותי תחת חסותה ואמרה שהיא תעזור לי להגיע ללודג', תוך כמה ימים הגענו לבית שבגטו. נקשתי בדלת ופולניה פתחה את הדלת עם סכין גדולה ביד, כנראה שבדיוק עבדה במבטח, הסברתי לה שגרתי פה ולפני כמה חודשים ושאני רוצה לראות את הבית, בזווית העין ראיתי שכל החפצים שלנו בדירה. האישה כיוונה אליי את הסכין ואמרה לי בפולנית: " יהודיה אם את לא הולכת מפה אני הורגת אותך", אחרי כל מה שעברתי היא מעיזה לדבר אליי ככה.

לא היה לי לאן ללכת, כמה קבוצות התארגנו כקבוצים ואני הצטרפתי לקבוצת בלודג', בקיבוץ ישנו על מיטות שדה עם תנאים לא טובים, שני אנשים ישנו במיטת שדה בגלל המחסור. היה עוני גדול עד שלא יכולתי להישאר בלודג' יותר. שלחו אותי מהקיבוץ לגרמניה להקים קבוצים שם, בהמשך אירגנו עלייה לא חוקית לישראל מצרפת, הגעתי לצרפת ומשם עליתי באונייה לישראל. זוהי לא הייתה אונייה לאנשים אלא להובלת בהמות, אונייה שלא הייתה יציבה והיינו צריכים לזוז ממקום למקום כדי לייצב אותה, לא היה אוכל או מים והיינו מבשלים קפה ממי הים המלוחים. היו מחלות והקאות, ממש מסע של סכנת חיים, אחרי כמה שבועות הגענו לחופי הארץ, לחיפה. הבריטים שומרים על הכניסה לישראל, לא נתנו לנו להיכנס, היו גברים על האונייה והייתה התנגדות לבריטים אך הם היו חזקים ורבים יותר. הבריטים העלו אותנו על אונייה לקפריסין, הגענו למחנה בקפריסין, שם לא היה אוכל אבל היו אוהלים גדולים ובהם מיטות שדה. בלילות הגשומים כל האוהל נסחף עם הדברים שלנו, במשך כמה חודשים הייתי במחנה עד לקבלת האישור עלייה לארץ. קיבלתי את האישור, עליתי לישראל בעלייה חוקית, הגעתי לחיפה ומשם לקיבוץ גינוסר.

נא ספרי על חיך בארץ

(תחושותיך בעת עלייתך ארצה, פעילותך הציבורית או התרבותית, המשפחה שהקמת, המסר שברצונך להעביר לדורות הבאים):

בקיבוץ גינוסר לא קיבלו את העולים יפה, היינו קבוצה של 50-60, בנו לנו צריפים ושם גרנו, לא נתנו לנו לאכול עם ילדי הקיבוץ. הייתי נערה, בת 16-17, חשבו שיש לנו מחלות, לא הבינו איך הרגו שישה מיליון יהודים ודווקא אנחנו נשארו בחיים, זלזלו בנו ולא קיבלו אותנו בחברה. למחרת יום הגעתנו נתנו לנו טוריות והורו לנו לנכס עשבים, היה חום אימים וחליו. אחרי חודשים של עבודה קשה וזלזול מצד אנשים הקיבוץ, החלטנו, קבוצה של עולים להקים קיבוץ משלנו- קיבוץ לחומי הגטאות. אחרי כמה חודשים בקיבוץ, בן דודה של חברתי הגיע, הוא עלה לפני המלחמה לארץ והוא אמר לה שאין מה לחפש בקיבוץ ושתבוא איתו, היא לא הסכימה ללכת בלעדיו והוא לקח גם אותי. עד היום אני והיא יותר מחברות, אנחנו אחיות. נסענו אליו לדירה ברחובות, הוא היה חייל בבריגאדה. אחרי זמן מה, עברנו היא ואני לתל-אביב, אני הייתי מלצרית והיא עבדה בבית חולים, פגשנו בתל-אביב כמה בחורים שעוד הכרנו בקיבוץ מגרמניה, הם עלו לפנינו לארץ. " כשאין לך משפחה, החברים הופכים להיות המשפחה שלך". הם עזרו לנו עם הדירה עד שהצלחנו להסתדר לבד. יום אחד כשטיילנו בדרום תל-אביב עם החברים לכיוון הים, אני הלכתי מקדימה עם אחד הבחורים, חיים, וחברה שלי אמרה " אוי פלה וחיים איזה זוג יפה אתם" וכעבור כמה חודשים אני וחיים נישאנו, הוא היה חייל ואני עבדתי.

ב- 26.10.1948 התחתנו, הייתה אפלה בחוץ, כבר הייתה המלחמה ושחררו אותנו מהחזית לבוא ולהתחתן איתי, התחתנו ברחוב אלנבי בבית מלון ואחרי החתונה הלכו ברגל עד עג'מי ביפו לדירה שקיבלנו מהצבא, לא היה לנו כסף. הדירה הייתה של ערבים שברחו, היא הייתה מטופפת, השירותים היו חור ברצפה, הייתה לנו מיטת שדה ובלילות כשירד גשם היינו צריכים להזיז את המיטה ממקום למקום עדי להימלט מהגשם שלא יטפטף עלינו בשנתנו. חיים היה מגיע לדירה כל ערב וכבר חוזר 5 לפנות בוקר כדי להגיע להיכן ששירת, ליד מנרה. ביפו נולדו לנו שני ילדינו וילד שלישי אחרי שעברנו. מכרנו את הדירה ביפו והתחלנו לבנות בית בחולון, שלוש שנים גרנו ללא חשמל בחולון בזמן שבינינו בית וברגע שקיבלתי כסף מהגרמנים מיד עזבנו לתל-אביב, מאז אני גרה שם.

חיים לא רכש מקצוע, ברוסיה הוא התעסק עם מכונות לחיתוך עץ ועסק בזה אחרי המלחמה בארץ, אני הפסקתי לעבוד כשהתחתנו וחזרתי לעבוד רר שהילדים גדלו, בשנת 77, עבדתי במשביר בדיזינגוף סנטר. באתי לארץ בלי אף אחד, הייתי ערירית, ענייה ורעבה ולמרות זאת הקמתי משפחה לתפארת, לילדים שלנו לא היה חסר דבר. אני בקושי יודעת עברית ואחד הנכדים שלי עושה תואר שלישי בטורונטו אז בכל זאת עשיתי משהו למרות החיים הקשים.

לילדים התחלתי לספר רק לפני כשלוש שנים את מה שעברתי, הערב הזיכרון לשואה ולגבורה הזמנתי אותם לתיאטרון עדות בקאמרי. את מה שעברתי אי אפשר למחוק ואי אפשר לשכוח, אני מנסה עכשיו לחיות את מה שאפשר, אני לומדת עברית ורוסית, מתרגלת יוגה וזומבה, מנהלת משק בית, פוגשת חברים ורוקדת- אני חיה! אני רק מבקשת מאלוהים דבר אחד, לא עוד סבל.

יש לי בן ושתי בנות, 9 נכדים ו- 7 נינים- לזה אני קוראת ניצחון!

יד ושם

המשרד לאזרחים ותיקים

שם מראיין: מיכל חגשורי

תל אביב, מרץ 2013